

Ontdek het Dynamisch Beekdal!

ROBUUST EN NATUURLIJK

Tussen 2002 en 2017 heeft waterschap Aa en Maas met meerdere partijen samen gewerkt om het water van de Aa en de natuur tussen Kasteel Heeswijk en 's-Hertogenbosch volop ruimte te geven. Waar eerder de Aa hier tussen kades stroomde is nu een afwisselend en Dynamisch Beekdal ontstaan. De natuur, grondeigenaren en inwoners in de (wijde) regio profiteren hier samen van!

Kades en stuwen weg

De Aa en de Leijgraaf in dit gebied waren decennialang ingebed tussen hoge kades. De kades zijn nu voor een groot gedeelte weggehaald. Het water kan hierdoor bij hevige regenval op een gecontroleerde manier meer ruimte innemen, waardoor risico's op ongewenste overstromingen sterk zijn verlaagd.

Waterberging

Met de herinrichting van de Aa worden ook 's-Hertogenbosch en de omliggende dorpen beschermd tegen bestaande wateroverlast en is rekening gehouden met de klimaatontwikkeling. Diverse speciaal ingerichte landbouwgronden worden ingezet om water tijdelijk op te slaan. Dit is nodig bij extreme afvoeren van de Aa, die zich naar verwachting eens in de 100 jaar voordoen.

Kronkels terug

De gekanaliseerde Aa van de jaren '30 heeft nu weer zijn oorspronkelijke kronkelende loop. Hiervoor zijn oude meanders (beekbochten) bij Kasteel Heeswijk en Middelrode hersteld en zijn enkele nieuwe meanders aangelegd. De bochtige en langere Aa zorgt voor variatie in stroomsnelheid en heeft zowel flauwe als steile oevers. Van groot belang voor natuurontwikkeling en een natuurlijker waterafvoer.

Poelen

Ook zijn er meerdere poelen aangelegd in het beekdal van de Aa. Deze poelen hebben een lokale natuurfunctie, maar zijn ook van belang voor de Aa in zijn geheel als ecologische verbinding tussen de Maas en de Peel. Vooral amfibieën die in stilstaand water leven, verplaatsen zich namelijk via de poelen.

Voor meer informatie over het Dynamisch Beekdal: www.aaenmaas.nl/dynamischbeekdal

Colofon

Deze kaart is een uitgave van waterschap Aa en Maas.
Vormgeving: So Creation, Rosmalen
Tekst: StroomOpusarts Communicatie, Bortel
Druk: Augustus 2017

Aan deze kaart en de teksten kunnen geen rechten worden ontleend.

1 Aa onder Maximakanaal
Via vier enorme sifonbuizen (6,75 m breed en 3,5 meter hoog) stroomt de Aa hier onder het Maximakanaal door. Een sifonbuizen ook door vissen gepasseerd worden. Aan de andere kant van het kanaal kunnen vissen via een vispassage het waterpeilverschil overbruggen tussen de Aa en de sifonbuizen.

2 Rosmalense Aa en waterberging
De Rosmalense Aa is een nieuw aangelegde beek als natuurcompressie voor het Kanaalpark. Aan de noordzijde van de beek is een waterberging ingericht, dat 250.000 m³ kan opvangen bij extreem hoge waterstanden van de Aa.

3 Linie 1629
Langs deze plek loopt de historische fietseroute 'Linie 1629'. Frederik Hendrik, prins van Oranje, legde deze lijn aan rondom 's-Hertogenbosch om de stad te veroveren op de Spanjaarden. Zijn succesvolle verovering in 1629 was het keerpunt van de Tachtigjarige Oorlog. Een groot deel van die lijn is nog altijd aanwezig als kleine hoogteverschillen, maar ook met oude dijken en restanten van verdedigingswerken.

Wandelen door het Dynamisch Beekdal
In het Dynamisch Beekdal zijn geen speciale wandelpaden aangelegd en kunt u zelf het gebied ontdekken. Deze wandelroute van ongeveer negen kilometer lang is overal goed begaanbaar en leidt u langs vele mooie plekken! Onderweg komt u ook zes informatieborden tegen over het vernieuwde Aa-dal. U kunt de wandelroute op ieder punt starten of eindigen.

Tussen het begin- en het eindpunt van deze wandeling is een rechtstreekse busverbinding (lijn 158, 's-Hertogenbosch - Veghel). Kijk voor de actuele vertrektijden op www.9292.nl.

Wij vragen u aan het volgende tijdens uw wandeling te denken:

- Houd honden aan de lijn.
- Houd voldoende afstand tot grazende dieren.
- Verstoer geen kroesende vogels.
- Veroorzaak geen geluidsoverlast of hinder voor andere.
- Laat geen afval achter.

Legenda

- wandelroute
- overhard pad
- fietspad
- straat / weg
- snelweg / provinciale weg
- dijk
- water
- waterberging
- kano in- en uitstapplaats
- informatiebord

6 Rechte Aa
Over een wat langer stuk is de rechte Aa hier in stand gebleven. Er waren namelijk geen gronden beschikbaar voor een natuurlijke en kronkelende inrichting van de beek. De poelen die aan het begin en eind liggen, zorgen ervoor dat amfibieën de afstand tussen de twee heringerichte gebieden wel kunnen overbruggen.

9 Archeologische opgravingen
Op deze plek heeft archeologisch onderzoek plaatsgevonden, voordat de nieuwe Aa werd aangelegd en de N279 werd verbreed. De hooggepannen verwachtingen kwamen uit, want er werden zeer oude paal- en woonsporen aangetroffen van vijf of zes boerderijen van 1000 tot 2000 voor Christus.

Den Dungen

10 Natuurlijke poel
In het gebied liggen vele nieuwe poelen. Dit is een mooi voorbeeld van zo'n poel. In de nieuw aangelegde poel liggen kikkers, padden, salamanders en libellen hun eieren. In het water leven allerlei waterdieren. De soortenrijke over- en waterbegroeiing is aantrekkelijk voor diverse vlinders en (water) insecten.

11 Meander en moerasgebied
Ook deze oude meander van de Aa heeft een belangrijke natuur- en cultuurhistorische waarde. Deze 'losse' waterplekken zorgen voor extra variatie in flora en fauna. Achter de meander ligt ook een uniek moerasgebied, met cultuurhistorisch interessante kleine kavels, omgeven door hagen.

12 Pierekolleke
In het bosje dat u hier ziet lag vroeger een kleine poel, die als natuurlijk zwembad werd gebruikt door de inwoners van Middelrode. De poel had de naam: Pierekolleke.

15 Gewads Brugske
In 2016 werd deze nieuwe fietsbrug geplaatst, die de naam het Gewads Brugske kreeg. Deze naam duidt op de vroegere doorwaarsplaats (het Gewathe) hier.

16 Losse meander
Deze oude Aa-meander werd niet volledig verbonden met de Aa en heeft een belangrijke natuur- en cultuurhistorische waarde.

17 Natuurlijke overstromingsvlakte
In 2017 zreeg de Aa hier haar nieuwe kronkelende loop. Via de flauwe oevers kan het water nu veel ruimte innemen. Bij hoge waterstanden ontstaat dan ook een brede natuurlijke overstromingsvlakte.

18 Meander Assendelft
Bij het rechttrekken van de Aa in de jaren '30 bleef deze oude Aa-kronkel in stand. In 2008 werd de meander weer verbonden met de Aa. In de loop der jaren heeft de Aa binnenbochten van de meander laten veranderen en de buitenbochten uitgesleten. Zo zijn natuurlijke steile oevers ontstaan.

19 Inlaatwerk voor waterberging
Via dit inlaatwerk kan het Aa-water gecontroleerd in de nabij gelegen weilanden stromen. Bij extreem hoge waterstanden (verwachting eens in de 100 jaar) is dit nodig om overstromingsrisico's richting 's-Hertogenbosch te minimaliseren.

15 Kanorustplaats
Hier kunnen kanoërs even aanleggen om te pauzeren of rond te wandelen door het gebied.

14 Landgoed Seldensate
Landgoed Seldensate is een historische buitenslootplaats waar vroeger een hoeve, een poortgebouw, een biertouwerij en een kastelijks stonden. Het poortgebouw met duiventoren staat er nog. Van het kastelijks is nu alleen nog een ruïne over, omgeven door een gracht.

20 Oud molenhuis
U ziet hier het oude molenhuis van de voormalige Watermolen ter Steen, een zogenaamde barmolen uit 1544 waar boeren verplicht waren hun graan te malen. Het Rijk kocht de watermolen in 1819 op om de waterhuishouding van de Aa te verbeteren. Enkele jaren later werd de molen gebouwd.

21 Brug als wandelverbinding
In 2016 plaatste waterschap Aa en Maas deze brug over de Leijgraaf als wandelverbinding tussen Kasteel Heeswijk en de omgeving van Middelrode. De wandelbrug is tot stand gekomen met inbreng van de werkgroep 'Ormesies Berlicum-Middelrode'.

22 Vispassage bij stuw
In de kade van de Leijgraaf is een vispassage om een stuw aangelegd. Deze zorgt ervoor dat vissen vanaf de Aa de Leijgraaf op kunnen en zo verder het gebied in kunnen trekken.

23 Resten Romeinse boerderij
Tijdens archeologische opgravingen zijn hier resten aangetroffen van een oude Romeinse boerderij.

24 Kasteel Heeswijk
Het monumentale Kasteel Heeswijk ligt er al zo'n 1000 jaar, lange tijd als een onneembare vesting aan de Aa te midden van moerassen. De slotgracht van Kasteel Heeswijk staat nu via een duiker in directe verbinding met de Aa. Zo wordt het grachtwater telkens vervrent, wat de waterhuishouding ten goede komt.

25 Bijzondere landgoedbewoners
Als u geluk heeft, kunt u hier dassen, reeën of fivogels tegenkomen. Speciaal voor de dja is een terp gemaakt. Hier kan dit dier in de hoge droge grond zijn burcht bouwen, terwijl hij zijn voedsel in het lagere beekdal vindt. Fivogels nestelen in de steile oevers in de beek.

26 Eeuwenoude lanen
U ziet hier de eeuwenoude lanen, die het landgoed van Kasteel Heeswijk doorkruisen. Deze lanen zijn destijds als dijkes opgeworpen van aarde uit ontwateringsloten. Langs de lanen staan zomereiken en beuken.

27 Historische eik
Deze oude eik markeret de scheidingstussen de vroegere parochies Berlicum en Schijndel, die hier vanaf de veertiende eeuw in een rechte lijn naar de Michielkerk in Sint-Michiëlgestel liep.

28 Stuw voor waterverdeling
Deze stuw regelt de waterverdeling tussen de meanderende Aa door het landgoed van Kasteel Heeswijk en de rechte Aa langs de N279. Omdat het landgoed niet mag verdrogen, moet er voldoende water door de meanderende Aa stromen. Bij te hoge waterstanden wordt extra water via de rechte Aa afgevoerd.